

31. svibnja 2019.

broj 139

KU ZI S!

LIST ZA MLADEŽ

6

MATURANTI

PRED VAŽNIM ODLUKAMA

8

EKSKURZIJA

DRUŽENJE S VRŠNJACIMA

17

TEMA

ŽIVOT BEZ SMEĆA

21

MODA

VELIKE ŠNALE

FOTO MJESECA

Mali maturalc

List je besplatan

Osnivač: NIU Hrvatska riječ

Nakladnik: NIU Hrvatska riječ

Trg cara Jovana Nenada 15/II

24000 Subotica

Za nakladnika: Ivan Ušumović

Urednik izdanja: Davor Bašić Palković

Suradnici: Klara Dulić, Andrea I. Darabašić,

Ivan Benčik, Kristina Ivković Ivandekić,

Vedran Horvacki

Lektura: Zlatko Romić

Korektura: Davor Bašić Palković

Tehnički prijelom: Thomas Šujić,

Jelena Ademi

Fotografije: Ana Francišković, Pixabay

E-mail: kuzis07@gmail.com

Web: www.hrvatskarijec.rs/stranica/kuzis/

Tisak: Doo Magyar Szó Kft, Novi Sad

List izlazi uz redovitu potporu Pokrajinskog
tajništva za kulturu, javno informiranje
i odnose s vjerskim zajednicama

HRABRO I PONOSNO

Prije desetljeća i pol, možda i više, na vrata naše kuće došli su neki nepoznati ljudi koji su dosta dugo pričali s mojim roditeljima. Kao dijete nisam baš razumio što se dešava i zašto mi roditelji imaju zabrinuti pogled na licu. Međutim, u međuvremenu sam shvatio o čemu se radilo. Shvatio sam, također, zašto je ta odluka bila ispravna.

Ljudi koji su došli u našu kuću govorili su mojim roditeljima da me upišu na nastavu na hrvatskom jeziku. Nisam tada znao kako će to utjecati na moj život. Stoga ja ću sada, znatno stariji, objasniti vama koje je moje iskustvo bilo i zašto je to bila dobra odluka mojih roditelja.

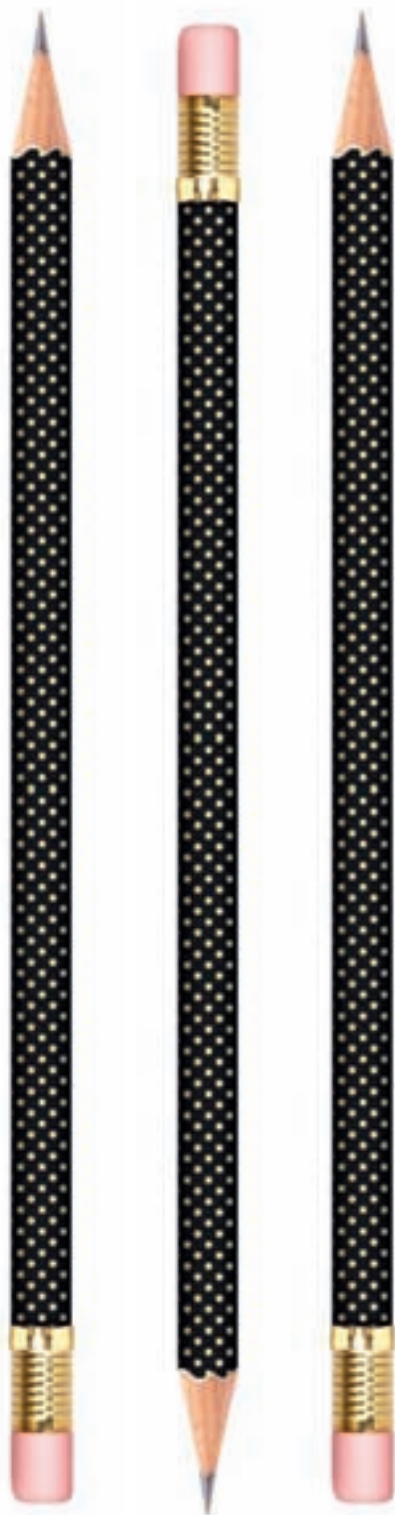
Vidite, kroz školovanje čovjek se ne sjeća svih sati provedenih u klupama. Sjeća se putovanja i nekih osjećaja. Dijete se sjeća osjećaja sigurnosti i uzbuđenosti. Lekcije dođu, neke ostanu u nama a neke prođu kao da ih nije ni bilo. Sjećanja su to što ostaje. Sjećam se putovanja na more u Hrvatsku, sjećam se zajedništva nas nekolicine koji bi ljeti išli u kamp Hrvatske čitaonice. Sjećam se kako sam htio naučiti o povijesti sebe i svog naroda, o našem jeziku i običajima. Sjećam se kako smo se svi međusobno poznavali i družili. Sjećam se kako sam se polako kroz svoje osnovno školovanje upoznao s pjesnicima i piscima iz naše matične kulture.

Kada pogledam na moje školovanje na materinjem jeziku, imam niz lijepih sjećanja koja su me formirala kao osobu. Osobu koja je svjesna straha koji je bio prisutan toga dana kada su nepoznati ljudi došli kod nas u kuću i molili moje roditelje da imaju hrabrosti i odluče za mene. Sjećam se tog straha, jer sam ga i sam osjetio kasnije u svom životu. Međutim, život je uvijek strašan. Uvijek ima prepreka koje moramo proći kako bismo sebe stvorili kao osobu. Naša odgovornost jest biti vjeran onome što mi jesmo. Ja sam Hrvat iz Srbije koji voli svoju zemlju. Jednog dana nadam se imati vlastitu djecu i postaviti ću im isti primjer koji je meni postavljen.

Prednosti koje sam imao zbog hrabrosti mojih roditelja jesu da sam mogao upisati fakultete i u Hrvatskoj i u Srbiji. Mogao sam čitati pjesme i **Mike Antića** i **A. G. Matoša**. Imao sam čast sebe zvati ponosnim građaninom dviju zemalja i biti učen na jeziku kojim govorim u svom domu.

Budimo hrabri i budimo ponosni na to što imamo i čuvajmo to. Školujmo se na svojem materinjem jeziku. To dugujemo pionirima koji su nam omogućili da imamo sva prethodno spomenuta prava. Na kraju bih rekao samo hvala svima koji su mi omogućili i putem školovanja biti to što jesam.

Budimo hrabri, budimo ponosni zajedno!

Najbolji među najboljima

Republičko natjecanje iz hrvatskog jezika i jezične kulture održano je sredinom svibnja u OŠ *Vladimir Nazor* u Đurđinu. Na ovaj nivo natjecanja plasirali su se najbolji učenici sedmog i osmog razreda koji pohađaju cjelovitu nastavu na hrvatskom jeziku. Evo i postignutih rezultata...

Sedmi razred

I. mjesto – **Petar Pećerić**, OŠ *Matko Vuković*, Subotica (11,50 bodova) mentorica – **Mirjana Crnković**
II. mjesto – **Melisa Gadžur**, OŠ *Matija Gubec*, Tavan-
kut (10,50 bodova) mentorica – **Morena Rendulić**
III. mjesto – **Marija Milodanović**, OŠ *Vladimir Nazor*
(9,50 bodova) mentorica – **Tanja Dulić**

Osmi razred

I. mjesto – **Anamarija Kuntić**, OŠ *Matko Vuković*, Su-
botica (13,50 bodova) mentorica – **Mirjana Crnković**
II. mjesto – **Matea Rudinski**, OŠ *Matko Vuković*, Su-
botica (11,50 bodova) mentorica – **Mirjana Crnković**
III. mjesto – **Ivan Huska**, OŠ *Ivan Milutinović*, Suboti-
ca (10,00 bodova) mentorica – **Biljana Horvat**

nosi dodatne bodove kod upisa u srednju školu, a osobito neko od prva tri mjesta. Ovim povodom **Margareta Uršal** je pozvala natjecatelje, napose osmaše da prikupljaju sve do sada osvojene diplome i pohvalnice, kako bi stručno povjerenstvo moglo razmatrati tko bi mogao biti učenik ili učenica generacije hrvatskih odjela. Učenik generacije školske 2018./19. godine bit će proglašen na svečanoj akademiji, te će dobiti nagradu *Crvena kravata* koja je ustanovljena prije tri godine.

Svečana akademija u povodu praznika hrvatske zajednice u Srbiji, *Dan Ivana Antunovića*, bit će održana u četvrtak, 13. lipnja, u Velikoj vijećnici Gradske kuće u Subotici s početkom u 18 sati, a tada će svim učenicima cjelovite nastave na hrvatskom jeziku koji su postigli odličan uspjeh i/ili izuzetne rezultate na natjecanjima biti uručene diplome i nagrade.

Učenici koji se žele upisati u srednju školu na hrvatskom nastavnom jeziku moći će to učiniti na pojedinim smjerovima u Gimnaziji *Svetozar Marković*, Medicinskoj školi i Politehničkoj školi u Subotici.

K. U.

Natjecanju je prisustvovala i dužnosnica Hrvatskog nacionalnog vijeća **Margareta Uršal**, koja je učenicima uručila knjige na dar. Za učenike osmih razreda sam plasman na republičko natjecanje do-

Nova generacija maturanata subotičke gimnazije »Svetozar Marković«
na hrvatskom jeziku

Mali, aktivan odjel

Subotička gimnazija *Svetozar Marković* ovih dana »ispraća« još jednu generaciju učenika koja je svoje četverogodišnje obrazovanje u ovoj školi pohađala na hrvatskom nastavnom jeziku. U pitanju je 4. f odjel u kojem ima desetero učenika (sedam cura i tri dečka), a razrednica im je profesorica biologije **Elvira Đuraković**.

»Bio je to specifičan odjel, budući da ih je bilo malo. Bili su vrlo aktivni, raspoloženi i kreativni. I moje kolege profesori i ja, dijelimo mišljenje da je to bio jedan dobar odjel, nije bilo žalbi na njihov rad. Bili su aktivni i u nastavnim i u izvanastavnim aktivnostima. Ostvarili su lijepe rezultate na natjecanjima. Primjerice **Nadja Kovač** se plasirala na republičko natjecanje iz njemačkog jezika, a **Emanuela Bošnjak** ostvarila je zapažene rezultate na kvizu *Čitanjem do zvijezda* u Hrvatskoj. Bit će tu još diploma učenicima i za dobre rezultate iz glazbene kulture, matematike, informatike i hrvatskog jezika.

Po pitanju izvanastavnih aktivnosti, naši su učenici redovito sudjelovali na *Otvorenom danu* škole i nekim drugim školskim manifestacijama. Tu je i *Božićna priredba* koju pripremaju učenici svih hrvatskih odjela u školi. Jako velika vjerojatnoća je da ćemo imati jednog 'vukovca', učenika s prosjekom 5,00, a to je **Petar Huska**«, kaže razrednica Elvira Đuraković.

Neki od učenika, nakon gimnazije, planiraju nastaviti svoju naobrazbu na nekom od fakulteta, mahom u Novom Sadu, ali i u inozemstvu.

Popularno zvani »tablo« 4. f odjela može se pogledati u izlogu butika *Planeta*, ispod Gradske kuće. Inače, u subotičkoj Gimnaziji *Svetozar Marković* nastava na hrvatskom jeziku izvodi se od 2007. godine, a i od ove jeseni očekuju novu generaciju: zainteresirani će se moći upisati u novi hrvatski odjel općeg smjera od ukupno 30-ero đaka.

K. U.

Maturanti pred važnim odlukama

Vrijeme je matura, te osim maturskih zabava i svečanih ispraćaja iz škole maturantima predstoji i polaganje maturskih ispita i prijemnih ispita za fakultete. O tome kakva iskustva nose iz prethodnog razdoblja školovanja i na koji način se pripremaju za fakultete razgovarali smo s maturantima iz različitih škola.

Slaviša Kovač je maturant Srednje medicinske škole u Subotici, na smjeru medicinska sestra – odgojitelj, a planira upisati medicinu: »Pohađao sam Osnovnu školu *Pionir* u Žedniku, gdje smo kao izborni predmet imali Hrvatski jezik s elementima nacionalne kulture. Imali smo profesoricu koja je bila vrlo posvećena radu s

učenicima, **Ivanu Matić**, i donosila nam je mnoge časopise na hrvatskom jeziku, a jedan od njih je bio i *Kužiš*, u kojem se rado predstavljam kao maturant. Maturant sam Srednje medicinske škole u Subotici, na smjeru medicinska sestra-odgojitelj. Smatram kako me je ovaj smjer dobro pripremio za fakultet. Planiram upisati Medicinski fakultet u Beogradu, odsjek medicine. Praktična nastava je realizirana u različitim ustanovama zdravstvene zaštite. Također, kemiju i biologiju, predmete koji su mi bitni za fakultet koji uskoro upisujem, slušao sam tri godine u srednjoj školi. Za to vrijeme obradili smo gotovo sva važna područja koja su mi potrebna za fakultet. Stručni predmeti i školovanje u Medicinskoj školi općenito, iziskivalo je temeljito učenje i posvećivanje gradivu koje učim, te sam na taj način stekao vještinu učenja koja će mi koristiti na fakultetu. Za odsjek medicine na fakultetu potrebno je položiti testove iz kemije i biologije. Što se tiče priprema za polaganje testa, pripremam se sam, na sajtu fakulteta je ispisana literatura za prijemni ispit i područja koja su obuhvaćena iz te literature. Kad naiđem na nejasnoće prilikom učenja, odem na privatni sat, na kome se posvetimo gradivu koje mi nije dovoljno jasno. Također, profesori u Srednjoj medicinskoj školi

nam uvijek stoje na raspolaganju, u svakom trenutku možemo ih zamoliti za dodatna objašnjenja. Nažalost, zbog prirode svoga posla, oni nisu u mogućnosti držati pripremnu nastavu«.

Mario Evetović maturant je smjera arhitektonski tehničar u Politehničkoj školi u Subotici. Priprema se upisati Katolički bogoslovni fakultet u Zagrebu, filozofsko-teološki studij koji traje pet godina: »Na ovaj studij prijavljujem se kao laik. S obzirom na to da moj izbor srednje škole i nije najbolja priprema za studij koji planiram

upisati, na vrijeme sam se počeo pripremati za državnu maturu. Pohađam pripremnu nastavu u Hrvatskom nacionalnom vijeću. Ondje se jedanput tjedno pripremam za polaganje državne mature iz hrvatskog jezika«.

Nadja Kovač završava Gimnaziju *Svetozar Marković* u Subotici, a planira upisati Visoku školu za obrazovanje odgojitelja: »Školovanje u gimnaziji je meni bilo zaista predivno. Prije svega, ondje sam upoznala prijatelje koji će mi ostati u lijepom sjećanju i s kojima ću se sigurno viđati i poslije završetka škole.

Osim prijatelja, tu su bili i profesori koji su mi dali savjete za život koje ću pamtit sigurno više nego bilo koje gradivo. S profesorima smo imali vrlo lijep odnos, prijateljski uz veliko uzajamno poštovanje. Planiram upisati Visoku školu za obrazovanje odgojitelja i baviti se djecom s posebnim potrebama. Gimnazija me je pripremila za život i pružila mnogo lijepih trenutaka, što će mi uvijek biti značajnije od bilo kakvog gradiva, jer su

životne lekcije, po mojem mišljenju, uvijek važnije od lekcija iz predmeta».

Aleksandra Poljaković maturantica je smjera kemijski laborant u Kemijsko-tehnološkoj srednjoj školi, a planira upisati Tehnološki fakultet u Novom Sadu: »Mislim da me je srednja škola dobro pripremila za taj fakultet, jer se bavimo istim predmetima kao što su kemija, tehnologija i matematika. Na prijemnom mogu birati

između dva predmeta, a to su kemija i matematika. Za ovaj fakultet odlučila sam se zbog toga što je povezan s time što sam učila u srednjoj školi, ali i zbog preporuka drugih. Još razmišljam hoću li upisati Inženjerstvo materijala ili Naftno-petrokemijsko inženjerstvo. Pripremam se tako što sam na stranici fakulteta našla tipove zadataka kao što su na prijemnom ispitu i po tim zadacima vježbam. Kemija mi se sviđa, jer je povezana s ostalim prirodnim znanostima i objašnjava prirodu i dešavanja u njoj«.

Marijana Dulić također završava Kemijsko-tehnološku srednju školu, ali smjer modelara odjeće. Školovanje planira nastaviti u Beogradu na Visokoj tekstilnoj strukovnoj školi: »Uvijek sam bila kreativna i to me je usmjerilo da upišem ovaj smjer u srednjoj školi. Naš smjer je za kreatora odjeće, točnije, naziv mu je modelar odjeće.

Tijekom četiri godine školovanja dosta sam naučila, profesori su se trudili prenijeti nam znanje koje imaju i pošto se uskoro bliži matura, uz mentore svladavam svoje zadatke. Nastavak školovanja planiram u Beogradu na Visokoj tekstilnoj strukovnoj školi, na smjeru Tekstilno inženjerstvo«.

Našim maturantima hvala što su s nama podijelili svoja iskustva, a mi im želimo uspjeha na predstojećim ispitima!

Klara Dulić

Ekskurzija srednjoškolaca u Samobor i Zagreb

Druženje s vršnjacima i upoznavanje znamenitosti

Učenici hrvatskih odjela iz srednje Politehničke i Medicinske škole u Subotici boravili su nedavno na dvodnevnoj ekskurziji u Hrvatskoj, u okviru koje su posjetili Samobor, kao gosti tamošnje Srednje strukovne škole te potom i Zagreb, gdje ih je na jezeru Bundeč dočekalo izaslanstvo Grada Zagreba, predvođeno pomoćnikom pročelnika za odgoj i obrazovanje **Katarinom Milković**.

Evo kako je ekskurziju doživjela jedna od učenica, **Nikolina Budimir** iz GFT 2/10 u Politehničkoj školi:

»Nakon nekoliko sati putovanja, stigli smo u gradić Samobor gdje smo posjetili Srednju strukovnu školu i odigrali prijateljsku nogometnu utakmicu sa samoborskim učenicima. Iz Samobora krenuli smo

put Zagreba gdje su nas na jezeru Bundeč dočekali predstavnici gradskoga poglavarstva. Ugodno druženje toga dana završilo se razgledavanjem *Flora-arta*, zagrebačkog sajma cvijeća.

Predvečer smo stigli do smještaja u *Chillout* hostelu. Koračala sam širokim ulicama grada Zagreba. Malo je reći da sam bila očarana veličinom i energijom tog prelijepog prebivališta. Širokim popločanim ulicama kretali smo se od našeg hostela, koji je bio smješten u samom centru grada. Priroda je bila prelijepa, a ulice se gotovo sjale od čistoće. Imala sam osjećaj kao da koračam ulicama Šangaja, ne samo zbog čistoće koja vlada u gradu već i zbog brojnih turista iz cijeloga svijeta. U kojem god pravcu da sam gledala grad je izgledao lijepo i primamljivo.

Na povratku u hostel pozornost mi je privukla mala pravoslavna crkva koja me svojom pojavom fascinirala. Pogled s te građevine odvuksu su mi djeca koja su trčkarala Trgom bana Jelačića. Čitav grad ispunjavao je gromoglasan dječji smijeh, koji su isprekidali zvuci i pjesma uličnih svirača. Obilazak smo završili ispred ogromne zagrebačke katedrale koja je iste visine kao i naša Gradska kuća, a mene neodoljivo podsjeća na Notre Dame (obje su sagrađene u gotičkom stilu).

Nakon službenoga dijela turističkoga obilaska, slobodno sam vrijeme iskoristila kako bih posjetila nekoliko slastičarnica, koje su me oduševile ponudom raznih poslastica koje do sada nisam probala.

Posljednjega dana posjetili smo Zoološki vrt, koji je nekoliko kilometara udaljen od centra grada. Vrtom nas je provela vodičica i predstavila mnoštvo atraktivnih životinja, a vidjeli smo i lava koji je u Zagreb došao iz subotičkog Zoološkog vrta.

Nažalost, vrijeme u Zagrebu proletjelo je jako brzo. Grad će mi ostati u lijepom sjećanju. Rado bih ga ponovno posjetila, a

svim mojim prijateljima preporučam da ga posjete.«

Fotografije: Valentina Bačlija, GFT4/8, Politehnička škola

Predstavljamo mlade pjesnike: Tatjana Ćaćić

VOLJELA BIH OBJAVITI ZBIRKU

Nastavljamo s predstavljanjem mladih iz hrvatske zajednice u Srbiji koji se bave poezijom i čije su pjesme objavljene u tematu književnoga časopisa *Nova riječ*. Ovoga puta to je **Tatjana Ćaćić** iz Golubinaca, koja živi i radi u Zagrebu. Rođena je 1987. godine, osnovnu školu završila je u Golubincima, a opću gimnaziju u Staroj Pazovi. Na Biološkom odsjeku Prirodoslovno-matematičkog fakulteta u Zagrebu diplomirala je Ekologiju i zaštitu prirode 2013. godine, a zatim i Hortikulturu na Agronomskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu 2015. godine. Trenutačno živi i radi kao ekologinja u Zagrebu. Za vrijeme studiranja bavila se edukacijom i popularizacijom znanosti kao suvoditeljica radionica za djecu. Osim toga, ljubiteljica je tradicijske kulture. Prije odlaska na studij bila je aktivna članica folklorne i tamburaške sekcije HKPD-a *Tomislav* iz Golubinaca u Srijemu, dok je trenutačno u Zagrebu članica ženskog vokalnog ansambla *Zwizde*. Prve pjesme su joj objavljene u zbirci *Lira naiva*.

KUŽIŠ?! Kojim temama se u najvećoj mjeri baviš u svojim pjesmama i koju poruku kroz njih želiš poslati?

Najčešće pišem o ljubavi i zaljubljenosti: neuzvraćenoj, tajnoj, nesretnoj, kratkotrajnoj, zabranjenoj, sretnoj... ali u posljednje vrijeme, kako odrastam, sve više pišem o životu: njegovoj svrsi, prolaznosti, kao i svakodnevnim životnim motivima. Također se kroz mnoge moje pjesme spominje priroda i ističe njezina važnost za nas ljude i naš opstanak. Kako sam ja ekologinja po struci, možda je moja misija da na ljude i njihovu svijest o važnosti očuvanja prirode utječem i kroz pjesme. Općenito, nemam ciljanu poruku koju želim prenijeti jer smatram da svatko treba pjesme doživjeti na svoj način i vidjeti u njima nešto što možda meni nije bila primarna ideja i nit vodilja. Voljela bih da se ljudi u ponekim stihovima prepoznaju, da osvijeste neke stvari o kojima često ne razmišljaju, da se ohrabre, nasmiju i da uživaju čitajući ih.

KUŽIŠ?! Tko je prva osoba koja čuje tvoje pjesme i u čemu iliti kome pronalaziš inspiraciju za pisanje istih?

Jako dugo svoje pjesme nisam nikome pokazivala. Pišem ih još od 17-te godine i uglavnom su stajale u mojoj bilježnici u kojoj sam ih s vremena

na vrijeme čitala za svoju dušu. Počela sam ih bojažljivo pokazivati obitelji i prijateljima tek prije par godina. Inspiraciju pronalazim u mnogim stvarima, događajima, pojavama, pjesmama ili su one plod moje mašte. Iako se mnoge čine kao opisi stvarnih događaja potpuno su izmišljene, a neke od njih su odraz mojih emocija ili stavova u danom trenutku.

KUŽIŠ?!: Koji su pjesnici utjecali na tvoje stvaralaštvo i što za tebe znači biti pjesnik danas?

Stvarno ne mogu reći da su određeni pjesnici imali utjecaj na stvaranje mojih pjesama. Zapravo je više na njih utjecalo moje životno iskustvo i odrastanje, jer se i stil i tematika pjesama koje sam pisala kroz vrijeme razlikuje. Ja mnogo volim **Miroslava Miku Antića, Desanku Maksimović, Vesnu Parun, Ericu Jong...** Oni su za mene odlični stvaraoci stihova, kao i proze. Čak mogu reći da su za svoje vrijeme poprilično inovativni i smjeli. Danas pjesnik može biti gotovo svatko. Razni su mediji putem kojih se može promovirati svoj uradak.

KUŽIŠ?!: A opredjeljuje li se za taj put veliki broj današnje omladine i misliš li da se od umjetnosti može živjeti na ovim prostorima?

Iako sam već spomenula da se danas pjesnici mogu lako ispromovirati, nisam sigurna da ima puno mladih koji pišu pjesme. Možda se više izražavaju kroz druge modernije, tehnološki razvijenije medije. Od mnogih zanimanja se danas ne može preživjeti, a kamoli od umjetnosti, barem ne one koju ja smatram umjetnošću.

KUŽIŠ?!: Iako pjesme pišeš od tinejdžerskih dana, tek prije nekoliko godina si se odvažila pokazati ih drugima. Zašto?

Razlog je vrlo jednostavan. Nisam sigurna jesu li dovoljno dobre i originalne. Drugi manje bitan razlog je taj da ne bih voljela da ljudi kroz moje pjesme doživljavaju mene i misle da je sve što u pjesmama

Životna odluka

Okrenite novi list
ali ne ovog notesa već svog života;
započnite s promjenom prehrane
uživajući u kaloričnim literarnim poslasticama.

prikazujem moj život, moje emocije, moji stavovi, događaji. S druge strane, za one koje stvarno to jesu, osjećam se doslovno ogođeno i otkriveno jer sam se u trenucima i sreće i tuge povjeravala pjesmama, a otkrivajući ih otkrivam i dio sebe.

KUŽIŠ?!: Usprkos tome, tvoja poezija je nedavno objavljena u tematu o novom pjesničkom naraštaju u vojvođanskih Hrvata u časopisu *Nova riječ*...

Tako je, jako sam se razveselila kada sam vidjela objavljeno nekoliko mojih pjesama u navedenom časopisu. Ne znam koliko ljudi ih je pročitao i kakve su reakcije.

KUŽIŠ?!: Uz poeziju, na kulturnom planu zanima te i tradicijska kultura. Kakvi su tvoji planovi za budućnost?

Ja sam cijeli život aktivna u kulturi, pogotovo očuvanju tradicijskih pjesama i plesova. To me veseli i uživam u tome, a ta ljubav i aktivnost se prenosi s koljena na koljeno u mojoj porodici. Poezija je nastala spontano. Ne mogu napisati pjesmu kada želim već kada za nju dođe inspiracija, što je vjerojatno slučaj kod većine stihoklepac. Nemam velika očekivanja po pitanju svojih pjesama. Voljela bih objaviti zbirku i već u svojoj glavi imam ideju kako bi trebala izgledati, kako bih ljudima mogla pokazati svoje zapise, naravno u nadi da će im se svidjeti.

KUŽIŠ?!: Koji tvoj stih bi najbolje opisao tebe ili tvoje putovanje kroz život?

Jako mi je teško izdvojiti neki stih, jer je većina stihova koji me opisuju povezana u cjelinu i upletena u pjesmu, ali mogu reći da sam sebe opisala u pjesmi naslova *Prava ja*. Također mi se sviđa stih: »Možda uvijek kasnim ali isplatim se čekanja«, kao nastavak na posuđen stih *Čekaj me i ja ću sigurno doći* iz pjesme **Konstantina Simonova**.

Kristina Ivković Ivandekić

Razgovorljiva

Viknula sam u sebi neke rečenice koje je vjetar razuma prevrnuo i razlomio do neprepoznatljivosti; izgovorila sam u sebi neke riječi koje su izvirile iz tajnih kutaka moždanih vijuga odgovornih za maštu; promrmljala sam neke slogove koji su se zaglavili na putu između glasnica i usana; šapnula sam neke glasove mojim mislima; a prešutjela sam reći na glas bilo što.

FOTO: leafmusic.com

P!NK

Tko je pobjednik (ako tako što postoji)

Vrlo rijetko mislim i pišem o filmovima. Tradicionalna forma, iako u zbilji vrlo mlada (od postanka do danas prošlo je malo jače od jednog stoljeća), dužina trajanja i način na koji je potrebno posložiti priču u svega sat ili dva, često me odbija i da pogledam film. Uostalom, to je i razlog zašto se prije bavim televizijskim serijama, a ne filmovima. Vrijeme koje serija kao forma zahtijeva ostavlja mogućnost prostoru da upije sve oko sebe, priči da evoluirá i stavi točku na sebe ukoliko je to potrebno.

Alfonso Cuarón, redatelj koji stvara od 1991. godine, meksičkog podrijetla, koji je, kada je napravio internacionalni uspjeh, snimao filmove koji su, bar po mojem skromnom mišljenju, bili potpuno tipizirani, poput nagrađivanog filma *Gravity* gdje je najveća fascinacija bila odlična simulacija svemira ili jedan od dijelova *Haryja Pottera*, napravio je maestralan film koji briše sve granice, ispričao je priču u kojoj se ljubav, oprost i svetost života spajaju u jedno, kako to u biti i jeste.

Nova dimenzija svakodnevnog

Roma od prvog kadra upija gledatelja i tjera ga da svaki kadar gleda do točke u kojoj sve postaje toliko poznato da se mora zaboraviti sve što je razumno, sve što je logično. **Yalitza Aparacio** u glavnoj ulozi Cleo i **Marina de Taviria** u ulozi majke i kasnije glave kuće Sofie, zajedno s redateljem, svojim glumačkim umijećem pričaju priču o svakodnevnoj borbi, punoj spremanja ručka, brige o djeci i kasnije brige o sebi, na jedan posve suptilan način da gledatelj ne može a ne primijetiti kako ga film uvlači u jedan nepoznati svijet u kojem svakodnevni život dobiva novu dimenziju.

Radnja je smještena u Meksiko, u kolonijalnoj Romi. U pitanju je obitelj srednje klase, koju čine bračni par, njihova djeca i nekoliko članova kućnog osoblja koje pomaže familiju. Film na prvi pogled prati život obitelji, s fokusom na Cleo koja je jedva punoljetna i koja radi za porodicu i brine o pukućustvu. Međutim, teško je govoriti o radnji ili događajima jer sve što se u filmu dogodi, događa se suptilno, skoro izvan kadra, skoro u prostoriji gdje se nalazi gledatelj a ne junaci ovoga filma.

Priča u kadrovima

Cuarón priču stavlja na platno u kadrovima, a ne scenama, što nije niti novo, niti revolucionarno,

ali u dobu gdje svatko ima nešto reći, dokazati, pokazati ili u najmanju ruku obraniti, dovoljno je iznenađujuće da čovjek zanimaji. Priču o mladoj djevojci, koja ostaje u drugome stanju, zatim put trudnoće, stvaranja novog života u obitelji gdje je ljubav zakazala (ne želim govoriti detalje radnje, jer svatko tko se odluči na film mora to iskusiti sam) i borba u kojoj se dvije žene, iako na svaki mogući način različite, pomažu bezuvjetno, donosi osjećaj svetosti o kojem sam govorio.

Cuarón je slikama uspio ispričati priču koja prevladava sve razlike ljudskih pojmova i civilizacijskih konstrukta, poput klase koju naravno određuju novac, obrazovanje, kasnije karijera i vratio je ljudima život; ljudskost i ljubav, tu posve jednu istu stvar za koju smo smislili desetke različitih naziva, vratio je ljudima dostojanstvo i slobodu da budu onakvi kakvi jesu. Iako je radnja smještena u 1970. i 1971. godinu, koliko film obuhvaća, snimljen crno-bijelom tehnikom, čime dobija jednu izopćenost i sve vrijeme podsjeća gledatelja gdje je on a gdje film, snaga priče tu razliku uporno briše.

Film *Roma* je ove godine odnio nekoliko *Oscara*, što je i samim oskarima bilo iznenađujuće, jer film nije na engleskom jeziku, a također ni ne priča priču kakvu »oskari« posljednjih desetljeća vole istaknuti u prvi plan. Međutim, *pobjednik* u naslovu, ne govori o tome. Dapače, govori o jednoj drugoj vrsti pobjede, koja za svakoga od nas nosi posve novi svijet i zato vas pozivam da pogledate *Romu* i provjerite što je za vas pobjeda, jer nije loše s vremena na vrijeme podsjetiti sebe koje bitke je uistinu vrijedno voditi u svijetu koji je od obiteljskoga doma napravio frontu života i smrti.

Dejan Prčić

Književnik, mučenik i praštač

Prošloga tjedna (24. svibnja) navršilo se 50 godina od smrti **Ivana Kujundžića** (1912. – 1969.), katoličkog svećenika, književnika i bibliografa iz Subotice. Rođen je na Verušiću 2. lipnja 1912. godine. Osnovnu školu je pohađao u Subotici, a gimnaziju u Zagrebu, Osijeku i Subotici. Završne razrede je završio u Nadbiskupskoj klasničnoj gimnaziji kod isusovaca u Travniku. Studij teologije završio je u Zagrebu na Bo-

goslovskom fakultetu. Za svećenika je zaređen 28. listopada 1934. godine u Subotici. Bio je vjeroučiteljem prvo u osnovnim školama, a zatim i u Državnoj muškoj gimnaziji u Subotici. Radio je u uredu Bačke Duhovne oblasti. Uređivao je *Subotičke novine*.

Za vrijeme Travanjskog rata 1941. bio je vojni kapelan. Po slomu jugoslavenske vojske, dospio je u

zarobljenički logor u Doboju. Po povratku u Suboticu, mađarske vlasti su ga osudile na kućni pritvor. Listopada 1941. je otišao u Zagreb, gdje je radio kao korektor u Društvu sv. Jeronima. U Suboticu se vratio za Božić 1943. godine. Poslije Drugog svjetskog rata radio je neko vrijeme kao vjeroučitelj u Državnoj muškoj gimnaziji i Učiteljskoj školi. Međutim, dospijevši u sukob s prosvjetnim vlastima, razriješen je vjeroučiteljske službe. Osnovao je Bunjevačko-šokačku knjižnicu 1946. Kratko vrijeme je bio kapelanom u crkvi sv. Terezije u Subotici do rujna 1947. Tada je odveden u subotički istražni zatvor pod optužbom da je član »ustaško-križarske organizacije« čiji je cilj bilo podrivanje države. Osuđen je na kaznu lišenja slobode s prinudnim radom u trajanju od 13 godina, računajući od dana uhićenja 10. rujna 1947., na gubitak građanskih prava u trajanju od 5 godina. Konfiscirana mu je bogata knjižnica, iako to nije bilo predviđeno presudom.

Osim njega osuđeno je na razne kazne još više od deset osoba. **Marija Dulić Maftej** (1925. – 2017.), prosvjetna radnica i jedna od žrtava ovog montiranog političkog suđenja 1948. napisala je 6. rujna 1996. memoarski sastav pod naslovom »Neka moja sjećanja vezana uz osobnost vlč. Ivana Kujundžića: suđenje – ožujak 1948. godine«. Na pitanje tužitelja što ima reći na optužbe svojih suradnika **Alojzija Poljakovića** i **Voje Pešuta**, za koje se poslije ustvrdilo da su izrečene pod prijetnjom smrću, Kujundžić je, prema Dulićevoj, odgovorio sabrano i mirno: »Praštao sam i praštam«. Prkazavši ovo, Dulićeva zaključuje: »Takav je bio vlč. Ivan Kujundžić: postojan, uspravan, vjeran, duhovno jak. Ipak je razumio malog čovjeka a hrabrio klonulek«.

Autor je bibliografija *Prilog kulturnoj povijesti bunjevačko-šokačkih Hrvata* (Subotička matica, 1946.), te *Bunjevačko-šokačka bibliografija* (Zagreb, 1969.).

Vladimir Nimčević

Čovječe, stvarno si u nevolji!

Svijet je u krizi kakvu civilizirani čovjek ne pamti, upozorila je ovih dana organizacija Ujedinjenih naroda. Čovječanstvo srlja u katastrofu globalnih razmjera i ukoliko se odmah ne krene s korjenitim promjenama, već u 21. stoljeću suočit ćemo se sa šestim masovnim izumiranjem, kako su ga stručnjaci nazvali. Masovna izumiranja u prošlosti su bila posljedica isključivo kataklizmi koje su se događale bez utjecaja čovjeka, poput vulkanskih erupcija, tsunamija, udara asteroida. Ova prema kojoj idemo bit će, međutim, čovjekovih ruku djelo.

Već se sada, 2019. godine, može se reći kako bi ljudske aktivnosti u budućnosti, i to vrlo blisko, za samo nekoliko desetljeća, mogle prouzročiti nestanak oko milijun živih vrsta. Četvrtina svih poznatih vrsta biljaka i životinja je već sada ugrožena, a tempo je danas stotinama puta brži nego u prošlosti. Skupa s biljnim i životinjskim svijetom ugrožena je i ljudska populacija. Bliži li se životu na Zemlji kraj kako su prognozirali mnogi u povijesti?

Radi se premalo

Izvrješće UN-a koje je uzburkalo javnost, ali ne i stručnjake koji već odavno alarmiraju javnost o nesreći prema kojoj jurimo, na 1.800 stranica teksta zasnovano je na više od 15.000 znanstvenih radova i istraživanja. Cilj je pridobiti političare i one koji odlučuju u globalnim okvirima da zaustave loše trendove i da se situacija na planetu pokuša stabilizirati.

Kao glavni razlog za stanje koje vodi propasti navodi se ogroman porast ljudske potrebe za energijom i hranom, odnosno pretjerano korištenje prirodnih resursa, krivolov, sječa šuma i emisija fosilnih goriva. Već sada tri četvrtine kopna, polovica rijeka i jezera, kao i 40 posto svih mora i oceana pokazuje ozbiljne znake devastacije. U posljednjih 30 godina emisije plinova su se udvostručile, a prosječna temperatura je porasla za najmanje 0,7 stupnjeva Celzija. U posljednjih četrdesetak godina ljudska populacija je udvostručena, pa je došlo do općeg porasta potre-

be za hranom, što je uzrok neselektivnom krčenju šuma za poljoprivredu, a to je opet dovelo do nestanka prirodnih staništa mnogih životinja i biljaka. Pretjerani izlov ribe također je doveo do drastičnog smanjenja života u morima. Samo od 1980. do 2000. nestalo je oko 100 milijuna hektara šuma, a još većom brzinom nestaju močvarna područja. A najgore je što će se sve to u budućnosti ubrzavati, jer se radi premalo da bi se stanje promijenilo.

Rješenja ima, ali vremena ne

Istovremeno, zbog umjetnog tretiranja opada i kvaliteta tla, pa je danas njegova produktivnost manja za 23 posto nego prije samo 25 godina. O plastičnom nerazgradivom otpadu koji se odlaže na divlje deponije i u mora već smo pisali. Propadanje tla i klimatske promjene u sljedećih će 30 godina po procjenama dovesti do migracije čak možda i 700 milijuna ljudi, a bioraznolikost će se smanjiti na 46 posto nekadašnje. Sve to će uzrokovati 10 postotno smanjenje globalne proizvodnje, a što posljedično vodi gladi i bolestima.

Stručnjaci kažu da rješenja ima, ali vremena za čekanje ne. Planet će opstati, ali je pitanje sa životom ili bez njega. Ipak, primjer bračnog para iz Brazila pokazuje kako se osobnom inicijativom može doći do rezultata, a na odgovornima je da osobnu inicijativu pretoče u globalnu. Supružnici **Lelia Deluiz Wanick i Sebastiao Salgado** su za 20 godina posadili 2 milijuna stabala kako bi oporavili uništenu šumu u Brazilu. U svom su poharanom zavičaju, na kojem je samo 0,5 posto zemlje bilo prekriveno drvećem, odlučili posaditi tisuće novih stabala. Ubrzo su se počeli vraćati kukci, ptice i druge životinje. U novoposađenu šumu vratile su se 172 vrste ptica, 33 vrste sisara, 293 vrste biljaka, 15 vrsta gmazova i 15 vrsta vodozemaca. »Ovdje gdje je nekad vladala smrtna tišina, sada postoji kako-fonija ptičjeg cvrkuta i zujanja kukaca«, kažu oni.

Tomislav Perušić

Ekološki koncept ujedinio mlade diljem svijeta

ŽIVOT s manje (ili nimalo) smeća

» Ignorirali ste nas u prošlosti i ignorirat ćete nas opet. Više nemamo izlika i imamo sve manje vremena. Došli smo ovdje obavijestiti vas da prava

promjena dolazi, sviđalo se to vama ili ne.« Ovim se riječima petnaestogodišnja **Greta Thunberg** obratila predstavnicima država na klimatskoj konferenciji Ujedinjenih naroda održanoj u Poljskoj krajem prošle godine. Njezin govor prenijeli su svi značajniji svjetski mediji, a društvene mreže preplavili su brojni hvalospjevi o hrabrosti, snazi i osjećaju za društvenu odgovornost ove tinejdžerke iz Švedske. Slava koju je stekla gotovo preko noći svakako nije nezaslužena. Greta je pokrenula štrajkove učenika koji upozoravaju na opasnosti globalnog zatopljenja, redovito demonstrira ispred zgrade švedskog parlamenta zahtijevajući donošenje novih okolišnih politika, a prije dva mjeseca je nominirana i za Nobelovu nagradu za mir. Jesam li već spomenula da Greta ima samo 15 godina?

Pet načela

Greta i njeni vršnjaci koji štrajkuju protiv zagađenja okoliša usmjerili su medijske reflektore na koncept koji postoji dulje vremena, ali tek sad dobiva važnost koju zaslužuje. Riječ je o *zero waste* konceptu koji za cilj ima život s manje (ili nimalo) smeća. O čemu se radi i koja je važnost ovog koncepta? Korištenje održivih materijala kao što su staklo, drvo i metal, izbjegavanje jednokratnih proizvoda (plastične boce i čaše, na primjer) u konačnici bi trebalo dovesti do života bez smeća. Kako, pitate se? Temeljna načela ovog koncepta (neki ga nazivaju i pokretom) zovu se »5Rs«. Riječ je o engleskim riječima *refuse, reduce, reuse, recycle, rot*. U prijevodu, to bi značilo sljedeće: odbij (ne kupuj nepotrebno, npr. plastične čaše); smanji (ono što inače koristiš – zatvaraj pipu dok pereš posuđe); iskoristi ponovno (recikliraj ili promijeni namjenu stvari koja je izgubila svoju primarnu svrhu); truli (napravi kompost, ostatke voća i povrća baci u vrt ako ga imaš). Intenzitet i doljednost primjene ovih načela se razlikuje od osobe do osobe, netko će prestati kupovati piće u plastičnoj amalazi, a netko će praviti domaći deterdžent koji ne zagađuje okoliš.

Usporite zagađenje

Poanta ovog koncepta je zapravo sljedeća: konsumerističko društvo kojeg smo dio, htjeli ili ne, prestalo je propitivati svoju svrhu. Odlazak u trgovinu je postao rutinizirana radnja. Kupujemo stvari za koje podrazumijevamo da su nam potrebne. Rijetko kad promislimo koliko je vode potrošeno ili drveća posječeno da bi određeni artikl došao do trgovine u koju nakon posla svratimo rutinski i mehanički ga zgrabimo s police. Netko će se dosjetiti i reći kako danas postoje tvrtke koje se bave reciklažom, te da je ovaj koncept bez smeća zapravo previše truda s vrlo malim učinkom. Netko će opet na to odgovoriti da recikliranje nije dovoljno, jer se manje od 9 posto proizvedene plastike na svijetu reciklira. Reciklaža bi u ovom kontekstu bila saniranje posljedica umjesto da se iskorijene uzroci. Ukoliko još niste svjesni razine zagađenosti našeg planeta, evo još jedne informacije: sva plastika koja se ikad proizvela još uvijek postoji na planetu Zemlji (u ovom ili onom obliku). Ako ne vjerujete meni, pitajte osobe koje su zapravo stručne u ovom području. Ja samo prenosim informacije pouzdanih izvora.

Nakon objave Gretine nominacije zapitala sam se kako ja doprinosim usporavanju zagađenja okoliša. Za početak, kad idem u dućan, uvijek sa sobom nosim platnenu vrećicu; otpad odvajam po kategorijama papir, plastika, staklo, tekstil; trećeg doprinosa okolišu se nisam mogla sjetiti niti nakon deset minuta razmišljanja. Prilično poražavajuća situacija, jer držim da svjesno sudjelujem u očuvanju okoliša. Unatoč činjenici da je moja uloga u zagađenju minorna u odnosu na velike korporacije, ne mogu ne osjećati odgovornost. Još jedna poražavajuća činjenica: da nije društvenih mreža, glas onih koji se bore za sprječavanje zagađenja okoliša, a posljedično i za spas čovječanstva, ostao bi vrlo tih. Odgovorni pojedinci organizirani u pokrete borili su se glasno protiv zagađenja okoliša cijelo dvadeseto stoljeće, ali njihov glas nije uspio ovako munjevito doprijeti do svih pora svjetskih medija. Budući da živimo u vremenu kada su nam informacije i znanje na dohvata ruke, ne smijemo si dozvoliti ignoranciju kada se radi o pitanjima od ključne važnosti za cijelo čovječanstvo.

Nevena Balažević

EMPATIJA (I ZRCALNI NEURONI)

Jeste li se, možda, nekada, zatekli u situaciji da potresno iskustvo podijelite s nekom osobom te da umjesto razumijevanja i/ili utjehe dobijete odgovor poput: »Aha, ok, ma nije ti to ništa strašno, trebao si samo...«. Osobe koje na takav ili sličan način reagiraju na tuđa stresna iskustva mogu nam djelovati kao da nemaju empatije.

Što je empatija?

Empatija se često opisuje kao prepoznavanje emocija u drugim ljudima, razumijevanje tuđe perspektive i pogleda na svijet. Ili, kako se to često kaže, empatija je sposobnost da se možemo zamisliti da smo »u tuđim cipelama«. Kada smo empatični mi mislimo šire, izvan sebe i svojih okvira. No, empatija je i više od toga, ona je na neki način osjećanje tuđe boli, patnje ali i osjećaja poput sreće i radosti. Mogli bismo reći da empatiziramo, na primjer, u situacijama kada netko vlastiti prst priklješti vratima, a mi osjećamo kao da i nas boli prst. Iako na prvi pogled može zvučati kontraintuitivno, upravo se tako nešto događa u empatiji a u podlozi tog mehanizma su zrcalni neuroni.

Zrcalni neuroni i empatija

Do sada već znamo koliko je složen i fascinant naš mozak, a neuroznanost koja doživljava svojevrsnu ekspanziju svakodnevno nam donosi nove informacije. Mozak često zamišljamo kao naš glavni kompjutor koji upravlja svime od rada srca do voljnih radnji. Tako znamo da ako, na primjer, odlučimo podići šalicu s kavom, cijeli niz neurona u mozgu

će se aktivirati kako bi ta radnja bila izvršena. No, ono što je zanimljivo jest da ako samo gledamo nekog drugog kako podiže šalicu kave u našem će se mozgu također aktivirati određeni broj neurona kao da tu radnju obavljamo sami! Ta skupina neurona koja se aktivira kada samo gledamo, čujemo ili zamišljamo da netko obavlja nešto zovu se zrcalni neuroni, a otkrili su ih znanstvenici **Giacomo Rizzolatti** i **Vittorio Gallese**. Isti taj mehanizam nam omogućuje da pri susretu s tuđom patnjom dijelom osjetimo kao da i sami patimo.

Ovdje se može javiti pitanje zašto bismo patili s nekim? Zar ne bi bilo logično da tu neugodu, ako možemo, izbjegnemo? Možda, no čini se da empatija ima vrlo značajnu ulogu ne samo u životu pojedinca nego i u razvoju ljudske civilizacije. I kao što smo spomenuli, iako je empatija najčešće potrebna kada su u pitanju teške emocije, empatički možemo reagirati i na ugodne emocije neke osobe.

Čemu nam služi empatija?

Jedan od znanstvenika koji se, nakon otkrića, najviše bavio istraživanjem zrcalnih neurona jest **V. S. Ramachandran**, profesor neuroznanosti s Kalifornijskog sveučilišta u San Diegu. On zrcalne neurone naziva »osnovom civilizacije« i jedan je među prvima koje je ljudsku sposobnost empatije pripisao upravo njima.

Važnost empatije je dvostruka. U civilizacijskom smislu zrcalni neuroni su nam omogućili prijenos znanja i vještina, jer gledajući kako se nešto radi, mi smo, upravo zahvaljujući zrcalnim neuronima, to bili u stanju ponoviti. To je omogućilo ekspanziju

i napredak i brži prijenos znanja. S druge strane, isti mehanizam nam je donio to da gledajući tuđu patnju (ili sreću) i sami osjetimo dio boli (odnosno sreće) i sposobnost da razumijemo kroz što druga osoba prolazi. Ta nam je sposobnost poistovjećivanja omogućila, i još uvijek nam omogućuje, da se povežemo s drugima. Kao društvenim bićima kroz veliki dio povijesti naš je izravni opstanak ovisio o drugima, o zajednici. Tek u novije vrijeme, i uz razvoj tehnologije, naš fizički opstanak nešto manje ovisi o drugima, no psihički gledano povezanost nam je još uvijek važna. Jedna od osnovnih ljudskih potreba jest biti prihvaćen, povezan.

Ako se prisjetimo osoba s poremećajem iz spektra autizma i njihovih smanjenih mogućnosti da suosjećaju s drugima, da jasno iščitavaju emocije drugih kao i smanjenih kapaciteta da se povežu, možemo zamisliti kakav bi svijet bio da nema empatije. Ramachandran je iznio i jednu od vrlo prihvaćenih teza (iako još nedokazanu) da kod osoba s poremećajem iz spektra autizma izostaje zrcalnih neurona te stoga puno teže suosjećaju s drugima i teže se emocionalno povezuju.

I empatija se uči

Postojanje zrcalnih neurona jest preduvjet za sposobnost empatije, no, samo postojanje ne znači nužno i da će se empatija razviti. Kada se govori o neuronima, poznata je uzrečica »ako se ne koriste

zakržljaju« (engl. »Use it or lose it«), a ista se može primijeniti i na zrcalne neurone. Kao i druge vještine, empatija se najbolje uči odmalena i ugledajući se na značajne odrasle osobe. Ako smo okruženi empatičnim ljudima, usvojiti ćemo empatička ponašanja poput:

- mogućnost da stavimo po strani vlastiti pogled na svijet te razumijevanje kako na stvari gleda druga osoba;
- vrednovanje tuđe perspektive;
- odmak i propitivanje vlastitih stavova;
- aktivno slušanje;
- pitati se što bi druga osoba voljela napraviti.

Osim kroz spomenuto, empatija se razvija i kroz književnost, likovnu i glazbenu umjetnost, kroz socijalizaciju i druženje.

Kroz život razvijamo različite sposobnosti i vrline. Neke od njih se mogu mjeriti ocjenama, financijskim uspjehom, različitim nagradama i postignućima. Povezivanje s drugima kroz empatiju ne ostavlja tako vidljiv trag u društvu, ali ostavlja trag u srcima ljudi. Ako želite razviti nešto posebno u svom životu, neka to bude empatija, jer je upravo empatija najvažnija vrlina. Empatija dovodi do bolje povezanosti s drugima, osjećaja pripadanja i zajedništva i bogatijeg i ispunjenijeg emotivnog života. A ispunjeni pojedinci čine sretno i zadovoljno društvo.

Marina Balažev, specijalizantica transakcijske analize i praktičarka terapije igrom

Savjetnik

Kako nešto brzo zapamtiti?

Ako ti je potrebna pomoć u pamćenju, možeš se okušati u crtanju. Novo istraživanje je pokazalo da bolje pamtimo stvari kad ih nacrtamo umjesto da ih zapisujemo! U istraživanju objavljenom u časopisu *The Quarterly Journal of Experimental Psychology*, istraživači su proveli niz eksperimenata tražeći od ispitanika da nacrtaju ili zapišu različite predmete. Ukupno gledajući, istraživanje je pokazalo da su ispitanici bili u stanju bolje se sjetiti predmeta kada su ih nacrtali.

Primjerice, u jednom istraživanju ispitanicima su dali nekoliko različitih zadataka s različitim nizovima riječi. Morali su ih ili zapisati, nacrtati, vizualizirati, navesti atributne riječi ili pogledati sliku riječi u kontekstu. Ispitanici su imali najveće šanse sjetiti se riječi koje su bile nacrtane. To je navelo istraživače da zaključe:

»Zajedno, ovi eksperimenti ukazuju na to da crtež poboljšava memoriju u odnosu na druge metode. Predlažemo da crtež poboljšava pamćenje potičući besprijekornu integraciju semantičkih, vizualnih i motoričkih aspekata praćenja memorije«.

Kako bi se ovi rezultati proveli u praksi, *New York Magazine* predlaže da napraviš popis obveza. To ti može pomoći da zapamtiš što moraš učiniti i da ostaneš usredotočen/a na te zadatke tijekom cijelog dana. Ovaj savjet može također biti koristan za učenje, a može pomoći i stvaranje mentalne mape pomoću crtanja. Naravno, ovo je samo jedno istraživanje. Međutim, vrijedi pokušati! (www.teen385.com)

Ne trošite ljeto bezveze!

Ljeto se približava. Dolaze topli, sunčani dani, a to za nas studente, kao i za one koji će upisati fakultet ove godine donosi teške probleme: napasti da se ne uči, već uživa u sunčanom danu. Studenti, oni pravi, koji ne završavaju sve u roku, do polovine srpnja imaju ispitne rokove (imajte to na umu srednjoškolci), a onda opet kroz cijeli deveti mjesec. Što znači... raspust nam i nije baš raspust. Stoga srednjoškolci i osnovnoškolci, uživajte dok možete. No, uživati ne znači potrošiti 2-3 mjeseca svojega života! A kako ne potrošiti svoj život u svom tom slobodnom vremenu? Dopustite mi da dam nekoliko prijedloga. Neki od ovih su dosta očiti, priznajem, no očite stvari su nekad one koje nam posljednje padnu na pamet, stoga ću ih navesti da ih imate na umu.

Čitanje knjiga

Najlakše je, kada dođe raspust, raspustiti s obvezama učenja i svaki oblik intelektualnih aktivnosti u korist izležavanja, igranja igrice, spavanja i sličnog. Uopćeno, mladi čitaju malo knjiga. Ne znam zašto, ali su lektire stvar koja se odmah nakon kuge prvo izbjegava u školi. Mnogi su kasnije priznali kako im je žao što nisu čitali lektire. I meni je žao što nisam pročitao baš svaku lektiru. Klasici, dragi čitatelji, nisu dobili naziv za džabe: **Dante, Dostojevski, Homer, Goethe**... poezija, proza, lirika, duhovno štivo. Toliko knjiga s kojima se može osoba obogatiti intelektualno i duhovno. Hoćete li? Zna se dogoditi da osoba ima poteškoća početi čitati knjigu, no jednom kada se krene, dalje se klizi. Imajte na umu čitanje.

Napravite si hobi

Jedan od veoma lijepih osjećaja je osjećaj da si postigao nešto. Još bolje od toga je kada svoj trud možeš pretočiti u nešto opipljivo. Sigurno postoje neke stvari koje su jednostavne i takve da ih možete sami napraviti, a još važnije, htjeli ste ih napraviti, ali se dogodilo ono što se često dogodi s ovakvim ambicijama – dođu obveze i zaboravi se na njih. Dat ću neke primjere: ja sam imao uvijek želju napraviti svoj yoyo. Nisam ga na kraju nikad napravio, jer sam igrom slučaja dobio jedan yoyo na poklon koji je zapravo sličan onom kojem sam i sam želio napraviti. No, to me neće spriječiti da ipak napravim jedan sam. Zabava nije samo u pravljenju već i nalaženju dijelova za projekt, možete ih i sami pokušati izraditi. Mogućnosti su brojne. Nađite neki hobi, nemojte trošiti vrijeme.

Napravite si hobi (dio 2)

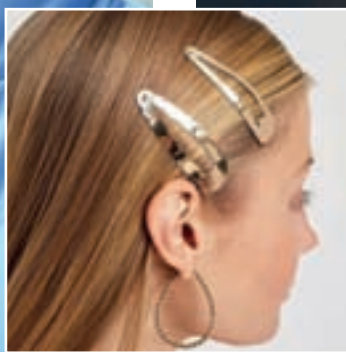
Za razliku od onih prvih hobija oko izrađivanja stvari, skrenut ću vam pozornost i na one druge: sviranje, slikanje, pisanje i slično. Nemojmo se lagati: svatko od nas ima nekog afiniteta prema umjetnosti. Osobno, često sam htio samo sjesti i nešto nacrtati. Naravno, kako nikad nisam crtao (izuzev na satu likovnog), logično je za pretpostaviti da sam loš u crtnju. No,

to me nije spriječilo pokušati. Usprkos mojim ambicijama, na jednu sam izuzetno korisnu stvar zaboravljao – youtube lekcije. Iznenadio bi se čovjek što se sve da naučiti, samo se ne sjetimo pogledati. Slično je i za sviranje. Imate li neki instrument doma? Sigurno imate. Ili ste željeli imati. Ne mora to biti neki ozbiljniji instrument poput klavira ili gitare. Ima puno zanimljivih malih instrumenta: usna harmonika, irska frulica i slični instrumenti koji vam stanu u džep, a opet ćete se zabaviti. Nađite nekog prijatelja koji zna svirati da vam pokaže neke osnove. Ako nemate koga ili nekim slučajem ta osoba ne može vam tada pomoći, ne zaboravite da je netko već napravio videe za vas. Pisanje je ipak malo drukčije. Tu vam ne mogu puno pomoći – ili imate inspiracije za to ili nemate. Naravno, uvijek možete barem iz šale napisati neku pjesmu ili tekst. Ja sam jedno ljeto napisao ep iz šale. To može biti odlična stvar za pokrenuti vijuge.

Ima sigurno još puno stvari koje ja nisam ovdje spomenuo, no mislim da je dovoljno da vam dam ideju. Vjerojatno ima i stvari koje ste prije htjeli uraditi, ali ste zaboravili na njih. Možda ste htjeli izučiti povijest vašeg grada ili sela, ili vaše obitelji... ili Rimskog carstva. Želim vam uspjeha u vašim budućim nastojanjima!

Ivan Čavrgov

Moda

Šnale većih dimenzija

Svako proljeće nam sa sobom nosi nešto novo u svijetu mode, nešto zanimljivo i razigrano jer poslije tmurne zime svakome fali »ono nešto« kako bi osvježila/io izgled, ormar, kosu ili imidž. Uglavnom su tu prisutni razni printovi, materijali, šarenila i boje. Ove godine u punom sjaju su zablještale ukosnice – šnale. U pitanju su ukosnice koje su malo većih dimenzija, nose se sa strane ili na šiškama.

Na priloženim fotografijama pokazat ćemo njihov izgled i kako se nose. Ove šnale, kao i sve druge šnale za kosu, imaju običan oblik i »mehanizam«. Međutim, ono što ove šnale razlikuje od ostalih je to što su malo većih dimenzija, na sebi imaju biserčice ili neki natpis, a ono zbog čega su trenutno najpopularnije i najtraženije je to što ih skoro svaka utjecajna djevojka na instagramu nosi i kombinira u svoje odjevne kombinacije.

U svakom slučaju, ovaj trend nije na odmet jer možemo napraviti lijepu frizuru i upotpuniti svoj izgled kao što radimo i svaki dan, a sada je to na nekom »višem« modnom nivou.

Svakako, u ovaj trend se uklapaju i šnale koje nisu s biserima ili natpisima. Ukoliko se odlučite za šnalu

s biserima, kristalima i šljokicama, obratite pažnju da ih kombinirate uz što elegantnije varijante, za svadbe, maturu (što je sada aktualno) ili proslavu rođendana. A ukoliko su u boji, obične metalne, mat ili sjajne, kao i od materijala, uklapaju se više u neke dnevne odjevne varijante.

Trend velikih šnala pomaže djevojkama koje to žele da izgledaju mlađe, jer ovakve šnale nose uglavnom djevojčice, te iz tog razloga daju podmlađen izgled.

Milijana Nimčević /

Foto: www.thezoereport.com

Indirekt u Umagu

Indirekt music&art festival u Umagu prva je stanica bogate ljetne festivalske sezone u regiji, a dovodi najatraktivnija domaća i regionalna imena glazbene i art scene već sedmi put zaredom. Ove godine bit će održan od 6. do 8. lipnja u kampu Veli Jože u obližnjoj Savudriji. Nastupaju: Porto Morto (Hrv), Skeemers (Hun), Tents (Aut), Koala Voice (Slo), Igralom (Srb), Be Forest (Ita), Letronika (Hrv), Liamere (Slo), MaiKA (Srb/Hrv/Bih), Nemanja (Hrv), Pseća Plaža (Hrv) i Ask Her Out (Ita). Najavljen je i umjetnički te književni dio programa. Opširnije na www.indirekt.eu.

ne i art scene već sedmi put zaredom. Ove godine bit će održan od 6. do 8. lipnja u kampu Veli Jože u obližnjoj Savudriji. Nastupaju: Porto Morto (Hrv), Skeemers (Hun), Tents (Aut), Koala Voice (Slo), Igralom (Srb), Be Forest (Ita), Letronika (Hrv), Liamere (Slo), MaiKA (Srb/Hrv/Bih), Nemanja (Hrv), Pseća Plaža (Hrv) i Ask Her Out (Ita). Najavljen je i umjetnički te književni dio programa. Opširnije na www.indirekt.eu.

Gifest na Paliću

22

Festival animiranog gif-a, sedmi po redu *Gifest*, bit će održan 15. lipnja u bioskopu *Abazija* na Paliću. Na festivalu će biti prikazani gif-ovi brojnih autora iz zemlje i inozemstva, pristigli na ranije raspisanom natječaju festivala.

INmusic u Zagrebu

INmusic festival održat će se od 24. do 26. lipnja na već dobro poznatoj lokaciji jarunskih otoka u Zagrebu. Nastupaju: The Cure, Foals, Suede, Garbage, The Hives, Johnny Marr, LP, Thievery Corporation, Kurt Vile & The Violators, Frank Turner & The Sleeping Souls, Sofi Tukker, Peter Bjorn and John, Skindred, Zeal & Ardor, Lysistrata, Super Besse, Fontaines D.C., Black Honey, Gato Preto, Siddharta, The Ills, Run Sofa, Kandžiju i Gole Žene, Mangroove te Edi East Trance Blues uz još mnoga glazbena imena i iznenađenja. Podsjetimo, *INmusic* festival ove godine je dobio najveće priznanje od svog osnivanja kada ga je čuveni britanski časopis *New Musical Express* proglasio najboljim festivalom u Europi u 2019. godini. Više informacija na www.inmusicfestival.com.

Terminal u Somboru

Četvrti po redu *Terminal Music & Arts Festival* u Somboru bit će održan 28 i 29. lipnja, a i ove godine udomiti će glazbenike sa svijeta, predstavljajući nove muzičke trendove. Koncerti, live elektronika, likovne izložbe, projekcije filmova, te prirodni ambijent kanalske obale i intimnost manjeg događaja čine *Terminal* jedinstvenim festivalom u Srbiji.

Nastupaju: Nneka, RY X, Nadav Dagon, Uone te mnogi dugi izvođači. Više informacija o festivalu možete naći na festivalskom sajtu www.terminalfest.org.

PREPORUKA

nemanja – *Tarot Funk*

Iza imena nemanja (piše se malim slovom) stoji pulski glazbenik, virtuoz i psihodelični guru **Luka Šipetić**, kog je publika upoznala možda kao člana NLV-a ili grupe Para Lele, a također tu su i suradnje s drugim psihodeličarima poput bračkog Valentina Boškovića i naravno istarsko-zagrebačkih Pridjeva. *Tarot Funk* je njegov prvi pravi solo album na kom kroz devet pjesama izlaže svoj doktorat iz psihodeličnog rock and rolla. Ima ovdje pregršt utjecaja, mahom iz dalekoistočnih zemalja poput Kambodže ili Tajlanda, ali i Turske, Afrike, Jamajke... Luka, pardon nemanja, sve to drži u malom prstu. Ili u svojih deset prstiju, ako baš hoćete. Dok budete preslušavali album (a možete ga preslušati u cjelosti na njegovoj bandcamp stranici) shvatit ćete kako nema nijedne naznake, osim možda imena, da se radi o izvođaču iz ovog dijela svijeta. Ovo je jedan kosmopolitski r'n'r album, dobar na svim jezicima i svim kontinentima. Izdajamo numere: *Justice*, *The Fool*, *The World* i *Lovers*.

I. Benčik

GLAZBA

Osvetnici: Završnica

Ukoliko niste pogledali ovaj film, a planirate, slobodno nastavite čitati – neće biti spoilera. Posljednjih desetak godina svijet je zahvatila manija superheroja kojoj se ne nazire kraj. Suvišno bi bilo nabrajati sve superheroje i superheroine, antiheroje i antiheroine koji su dobili svoju filmsku ekranizaciju, često i u nekoliko nastavaka. Ipak, *Osvetnici* nisu film kao i svi drugi istog žanra. Ne ulazeći u radnju filma, *Osvetnici: Završnica* se izdvaja, između ostalog, zbog sljedećeg: u prvom vikendu prikazivanja ovaj film je zaradio 1,2 milijarde dolara. Da nije sve u novcu svjedoče vjerni obožavatelji koji su bez treptaja puna tri sata sjedili u kino foteljama. Budući da se radi o četvrtom i posljednjem nastavku sage o *Osvetnicima*, očekivanja su bila velika. Naročito ako se u obzir uzme činjenica da je većina obožavatelja pogledala svih 22 filma o Marvelovim (anti)junacima. Film sam osobno gledala iz znatiželje i dojma sam da se radi o vrhunskoj holivudskoj produkciji vođenoj profitom. Ipak, balansa radi, za mišljenje sam pitala i jednog vjernog obožavatelja *Osvetnika* koji mi je rekao da su *Osvetnici: Završnica* emotivno putovanje kakvo nikad do sada nije doživio. Vi procijenite!

N. Balažević

FILM

Dat ću ti sunce

Roman za mlade *Dat ću ti sunce* američke autorice **Jandy Nelson** govori o blizancima Jude and Noah koji su bili nerazdvojni, sve dok smrt njihove majke u potpunosti ne izmijeni njihove živote. Prije nesreće Jude je bila buntovna i hrabra djevojčica, a Noah mladi i stidljivi mladić. Nakon nesreće oni će se promijeniti i jedva da će razgovarati jedno s drugim. Noah nikada više neće slikati, a Jude se povlači u sebe. Svatko će se pokušati nositi s tugom na svoj način, ali nijedno od njih ne može se oporaviti bez podrške onog drugog. Njih dvoje u romanu govore dva dijela priče – Noah o ranijim godinama, a Jude o kasnijim, i tako se stvara priča koja daje odgovore na sva pitanja. Događaji, ljudi i nesreća koja ih je rastavila pomoći će im da ponovno postave temelje oslabljene obitelji.

A. I. Darabašić

KNJIGA

FOTO: Dejana Ristić